

Kastamonu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi-Kastamonu University
Journal of Faculty of Theology

ISSN 2602-2427, KUIFD, Haziran/june, 2018, 2(1)

Muğîre b. Şu'be'nin İslâm'a Giriş Rivayetleriyle İlgili
Mülâhazalar*
Ideas (Discussions) On Rumors Of al-Mughîra b. Shu'ba's
Conversion To Islam

Ömer AKTAŞ

Dr., Sivas İl Müftülüğü, Sivas, Türkiye
Ph.D., Sivas Office of Mufti, Sivas, Turkey
omeraktas6154@hotmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4762-9474>

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Date Received: 6 Mayıs/ May 2018
Kabul Tarihi / Date Accepted: 24 Mayıs / May 2018
Yayın Tarihi / Date Published: 30 Haziran/ June 2018
Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran/ June
Cilt / Volume: 2 Sayı – Issue: 1 Sayfa/Pages: 67-87

*Bu Makale, “Muğîre b. Şu'be'nin Hayatı ve Kişiliği” adlı doktora tezinin Mısır “Mısır Seyahati” başlığı esas alınarak hazırlanmıştır./ This article is extracted from Egypt travel title of doctora dissertation entitled “Life and Personality of Muğîre b Şu'be”.

Atıf / Citation: Aktaş, Ömer. “Muğîre b. Şu'be'nin İslâm'a Giriş Rivayetleriyle İlgili Mülâhazalar”. *Kastamonu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 2/1 (Haziran 2018): 67-87

web: <http://dergipark.gov.tr/kuifd>
mailto:ilafdergi@kastamonu.edu.tr

Copyright © Published by Kastamonu Üniversitesi Rektörlük Basımevi,
Kastamonu 37200Turkey. Bütün hakları saklıdır. / All right reserved

MUĞÎRE B. ŞU'BE'NİN İSLÂM'A GİRİŞ RİVAYETLERİYLE İLGİLİ MÛLAHAZALAR

Dr. Ömer AKTAŞ

Öz

Sakîf kabilesinden İslâm'a giren ilk kişi Muğîre b. Şu'be'dir. O, genç yaşta Medine'ye giderek İslâm'ı kabul etmiş ve böylelikle de muhacir zümresine dâhil olmuştur. Taifliler, Hz. Peygamber (sav) ile görüşüp anlaşma veya İslâm'a girme niyetiyle Rasûlüllah (sav)'in Tebük seferi dönüşü esnasında Medine'ye gelmişlerdir. Muğîre'nin, Müslüman olarak Medine'de Hz. Peygamber (sav)'in yanında bulunuyor olması, evinin ve kalbinin kapılarını hemşerilerine açmak suretiyle onlara izzet ve ikramda bulunması, Taif heyetinin İslâm'ı ve Müslümanları daha yakından tanınmasına fırsatı vermiş; böylelikle de İslâm'a karşı onların kalplerinde bir yumuşamaya vesile olmuştur. Öyle ki Taifliler, İslâm'ı kabul etmek için ağır şartlar ileri sürmelerine rağmen, görüşme sonunda rızalarıyla İslâm'ı kabul etmişlerdir. Bununla birlikte Muğîre b. Şu'be'nin İslâm'a nasıl, ne şekilde ve hangi şartlar altında girdiği de tartışmalıdır. Bu nedenle bu tartışmalara açıklama getirmek için çalışmada, Muğîre b. Şu'be'nin İslâm'a girmesine neden olduğu ifade edilen son Mısır yolculuğuyla ilgili rivayetler üzerinde durulacaktır.

Anahtar sözcükler: Muğîre b. Şu'be, İslâm, Sakîf, Mısır, Mukavkıs, adam öldürme/katl.

IDEAS (DISCUSSIONS) ON RUMORS OF AL-MUGHİRA B. SHU'BA'S CONVERSION TO ISLAM

Abstract

Al-Mughîra b. Shu'ba is the first person who entered Islam from The Banu Thaqîf tribe. He came to Medina and converted to Islam at young age and thus attended Muhajirs. The people of Taif, They came to Medina with the intention of negotiating with the Prophet or entering into Islam during the return of Prophet Muhammad (sas) from Tabûk. Because of Mughîra's being close to the Prophet as a Muslim in Medina, and to open the doors of his house and his heart to their citizens, the Taif committee had the opportunity to know Islam and Muslims closely, thus conduced to come open their hearts toward Islam. The people of Taif, despite their severe stipulations to accept Islam, they accepted Islam at end of the interview. In addition, it is controversial how and where and under what conditions Mughîra converted to Islam. Therefore, in this working to clarify the debates it will be discussed on the narrations about the last Egyptian journey that facilitated Mughîra b. Shu'ba's conversion to Islam.

Key Words: al-Mughîra b. Shu'ba, Islam, Banu Thaqîf, Egypt, Mukavkıs, murder.

GİRİŞ

Muğîre b. Şu'be, Hicaz bölgesinin önemli şehirlerinden olan Tâîf'te yaşayan Sakîf kabilesinin Ahlaf koluna mensuptur.¹ Kaynaklarda onun doğum tarihiyle ilgili kesin ve net bir bilgi verilmemekte, ancak özellikle son dönemlerde yapılan araştırmalarda miladi 600² veya 603³ yılında doğduğuna dair bilgilerin verildiği de görülmektedir.⁴ Ebû Abdullah,⁵ Ebû İsâ⁶ ve Ebû Muhammed⁷ şeklinde künyelendirilen Muğîre b. Şu'be'nin, Ebû İsâ es-Sekafî ve Ebû İsâ es-Sekafî el-Küfî şeklinde künyelerine de rastlanılmaktadır.⁸

Muğîre'nin babasının adı Şu'be'dir ve Sakîf kabilesine mensuptur. Annesinin adı ise Esmâ bnt. el-Efkam b. Ebî Amr olup Hevâzin kabilesindedir.⁹

¹ İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, thk., Ali Muhammed Ömer, I-XI, Kahire 1421/2001, V, 173; Halife b. Hayyât, *et-Tabakât*, thk., Süheyl Zekkâr, nşr., Daru'l-Fikr, 1414/1993, s. 222; İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim ed-Dîneverî, *el-Maârif*, thk., Servet Ukkâse, Kahire 1992, s. 294; Belâzürî, Ahmed b. Yahya b. Câbir, *Ensâbu'l-Eşrâf*, thk., Süheyl Zekkâr-Riyad Ziriklî, I-XIII, Beyrut 1417/1996, XIII, 343.

² İrfan Aycan, "Muğîre b. Şu'be", *DİA*, İstanbul 2005, XXX, 376-377.

³ Hayruddin Ziriklî, *el-A'lâm*, I-VIII, Beyrut 2002, VII, 277; Ahmed Hutayt, *el-Muğîre b. Şu'be es-Sekafî*, Beyrut 1992, s. 25.

⁴ Biz onun miladi 602 veya 603 yılında doğmuş olduğunu tercih etmekteyiz. Muğîre'nin doğum tarihiyle ilgili değerlendirmeler için bkz., Ömer Aktaş, *Muğîre b. Şu'be'nin Hayatı ve Kişiliği*, (Basılmamış Doktora Tezi), CÜSBE, Sivas 2018, s. 31-32.

⁵ İbn Sa'd, *Tabakât*, V, 173, VIII, 143; Buhârî, Muhammed b. İsmail, *Târihu'l-Kebîr*, thk., Muhammed Abdülmüîd Han, I-VIII, Haydarâbad trz, VII, 316, (1347); Müslim, Müslim b. Haccac, *el-Esmâ ve'l-Künâ*, thk., Abdurrahim Muhammed Ahmed el-Kaşkarî, I-II, Medine 1404/1984, I, 466, 577; Devlâbî, Ebu Bişr Muhammed b. Ahmed, *el-Künâ ve'l-Esmâ*, thk., Ebu Kuteybe Muhammed el-Feryâbî, I-III, Beyrut 1421/2000, I, 234.

⁶ Malik b. Enes, *Muvatta*, thk., Muhammed Mustafa A'zamî, I-VIII, Abu Dabi 1425/2004, VI, 101; Buhârî, *Târihu'l-Kebîr*, VII, 316; Müslim, *el-Esmâ ve'l-Künâ*, I, 466, 577; Fesevî, Ebu Yusuf Ya'kub b. Süfyân el-Fesevî, *el-Ma'rifetü ve't-Târih*, thk., Ekrem Ziya el-Ömerî, I-III, Beyrut 1401/1981, III, 78; Belâzürî, *Ensâbu'l-Eşrâf*, XIII, 345; Devlâbî, *el-Künâ ve'l-Esmâ*, I, 234, 260, 262; Ebû Nuaym el-İsfahânî, Ahmed b. Abdullah, *Ma'rifetü's-Sahâbe*, thk., Âdil b. Yûsuf el-Ğazzâzî, I-VII, Riyad 1419/1998, IV, 1817.

⁷ Nevevî, Ebu Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref, *Tehzîbü'l-Esmâ ve'l-Luğât*, I-IV, Beyrut trz, II, 109; Mizzî, Cemâlüddin Ebi'l-Haccac Yusuf, *Tehzîbü'l-Kemâl fî Esmâi'r-Ricâl*, thk., Beşşâr Avvâd Ma'ruf, I-XXXV, Beyrut 1400/1980, XXVIII, 370; Suyutî, Celalüddin Abdurrahman b. Ebî Bekr, *Husnü'l-Muhâdara fî Tarihi Mısır ve'l-Kahire*, I-II, thk., Muhammed Ebû'l-Fadl İbrahim, Mısır 1387/1967, I, 238.

⁸ Kelâbâzî, Ebû Nasr Ahmed b. Muhammed b. el-Hüseyn el-Buhârî, *Ricâlü Sahîhi'l-Buhârî*, thk., Abdullah el-Leysî, Beyrut 1407/1986, II, 713; İbn Mencûye, Ebû Bekir Ahmed b. Ali b. Muhammed b. İbrahim, *Ricâlü Sahîh-i Müslim*, thk., Abdullah el-Leysî, I-II, Beyrut 1407, II, 224; İbn Asâkir, Ebû'l-Kâsım Ali b. el-Hasan b. Hibetillâh, *Târihu Dimaşk*, thk., Amr b. Ğarâmetü'l-Amravî, nşr., Daru'l-Fikr 1415/1995, LX, 18.

⁹ İbn Sa'd, *Tabakât*, V, 173.

Muğîre'nin çocukluk ve gençlik dönemini nasıl ve ne şekilde geçirdiği hususunda kaynaklarda yeterli derecede bilgi bulunmasa da, onun İslam öncesi dönemde birçok defa ticari amaçla Mısır'a yolculuklar yaptığı bilinmektedir.¹⁰

İslam tarihinin önemli simaları arasında bulunan Sakîfli Muğîre b. Şu'be, Hendek savaşının akabinde Medine'ye gelerek Müslüman olmuştur.¹¹ Ancak onun hangi şartlar altında Müslüman olduğu hususuyla ilgili tartışmalar bulunmaktadır. Bu tartışmalar, Muğîre'nin kabilesinden bazı kimselerle gitmiş olduğu Mısır'da, Mısır Kralı Mukavkıs ile yaptıkları görüşmeden sonra yaşanan ve dönüş yolunda meydana gelen bir takım hadiseler neticesinde yol arkadaşlarını öldürdüğü ve bunun akabinde Medine'ye gelerek Müslüman olduğu düşünceleri/iddiaları etrafında yoğunlaşmaktadır. Dolayısıyla Muğîre b. Şu'be'yi Müslüman olmaya götüren son Mısır seyahati ve özellikle onun yol arkadaşlarını öldürmesi hususundaki rivayetlerde dikkate değer farklılıklar çalışmada ele alınacaktır.

1. MUĞİRE B. ŞU'BE'NİN MİSİR YOLCULUĞUYLA İLGİLİ RİVAYETLER

Muğîre b. Şu'be'nin, Mısır seyahatiyle ilgili en geniş bilgilerin kronolojik olarak Vâkîdî (207/823), İbn Sa'd (230/844) ve Ebû Nuaym el-İsfahânî'nin (430/1038)¹² eserlerinde olduğu görülmektedir. Bu müelliflerden önce veya sonra bu konuya temas edenler olmuşsa da, onlar ya çok kısmi bir bilgi vermişler veya önceki rivayetleri tekrar olarak zikretmişlerdir.¹³

¹⁰ Belâzürî, *Ensâbu'l-Eşrâf*, XIII, 343; Sükrî Faysal, *Hareketü'l-Fethi'l-İslâmî fi'l-Karni'l-Evvel*, Beyrut 1982, s. 113; Muhammed Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, trc., Salih Tuğ, I-II, İstanbul, 1414/1993, I, 313.

¹¹ Hendek Savaşı hicretin beşinci yılında (5/627) meydana gelmiştir. Bkz., Taberî, Muhammed b. Cerîr, *Târihu'l-Ümem ve'l-Mülûk*, I-XI, Beyrut 1387/1967, II, 564-581; İbnü'l-Esîr, İzzüddin Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed, *el-Kâmil fi't-Tarih*, thk., Ömer Abdüsselam Tedmûrî, I-X, Beyrut 1417/1997, II, 64-67. Ayrıca Bkz., Muhammed Hamidullah, "Hendek Gazvesi", *DİA*, İstanbul 1998, XVII, 194-195.

¹² Ebû Nuaym el-İsfahânî'nin tercih etmiş olduğu ve bizim de aşağıda kullanacağımız rivayeti, küçük nüans farklılıklarıyla yine İslâm tarihinin önemli müelliflerinden İbn Teymiyye, İbn Hadîde, Makrîzî ve Suyutî gibi kimselerin kullandıkları tespit edilmiştir. Bu nedenle burada adı geçen müellifleri Ebû Nuaym el-İsfahânî'yle birlikte değerlendirmeye tabi tuttuk.

¹³ Vâkîdî ve İbn Sa'd'tan çok daha önce yaşamış olan İbn Şihâb ez-Zühri (124/742) *el-Meğâzî* adlı eserinde bu hadiseye temas etmişse de konunun daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacak yeteri kadar bilgi vermemiştir. İbn Şihâb ez-Zühri, Hudeybiye görüşmeleri esnasında Kureyş'in elçisi olarak Hz. Peygamber (sav)'e gelen Urve b. Mes'ûd'un, Hz. Peygamber (sav)'e diplomatik görüşme adabına uygun olmayan davranışlar sergilemesi üzerine onu, Hz. Peygamber (sav)'e karşı daha kibar olmaya davet eden Muğîre'ye, Urve'nin kızarak "Ey hain adam! Ben senin yapmış olduğun ihaneti ödemeye çalışmadım mı?" dediği cümlenin ara cümlesinde, "Muğîre b. Şu'be, cahiliye döneminde bir kavimle (topluluk/grup)

Biz burada, Muğîre'nin Mısır yolculuğu hakkında en geniş bilgileri veren üç kaynağı merkeze alıp, kronolojik sıraya göre ilk önce *Kitâbü'l-Meğâzî*, ikinci olarak *et-Tabakât* ve son olarak da *Delâ'ilü'n-Nübüvve'*de geçen rivayetleri zikredip daha sonra bu üç rivayetin karşılaştırmasını yaparak, çelişkili gördüğümüz hususlara değineceğiz. Ayrıca rivayetlerdeki benzerlikleri ve farklılıkları göstererek Muğîre'nin Mısır dönüşünde işlemiş olduğu iddia edilen katli hadisesini ve öldürülen kişi sayısını değerlendirmeye çalışacağız. Bununla birlikte konuya temas eden diğer kaynaklardaki rivayetleri de konunun tamamlayıcı unsurları olarak değerlendirmeye tabi tutacağız.¹⁴ Böylelikle Muğîre b. Şu'be'nin İslâm'a nasıl, ne şekilde ve hangi şartlar altında girdiğinin cevabını bulmaya çalışacağız.

1.1. Vâkıdî'nin *Kitâbü'l-Meğâzî* Adlı Eserindeki Rivayet:

Olay, Vâkıdî (207/823)'de şöyle anlatılmaktadır:

"Muğîre, rüyaların/hayallerin adamıydı. O, akıllı adamlardan biriydi.¹⁵ Muğîre, Benî Mâlik'ten bir grup adamla -Mısır'a gitmek için- yola çıkmıştı. Onunla birlikte yolculuğa çıkan iki anlaşmalısı vardı. Biri Kinâne kabilesinden Demmûn, diğeri ise başka bir kabileden eş-Şerîd idi. eş-Şerîd'in asıl adı ise Amr'dı. Muğîre arkadaşlarını öldürünce onu kovmuş ve bundan dolayı o, "eş-Şerîd"¹⁶ diye adlandırılmıştı.¹⁷ İskenderiye hükümdarı Mukavkıs'ın yanına gitmek için birlikte yola çıktılar. Mısır'a vardıklarında Mukavkıs ve adamları -görüşme ve ikram konusunda- Benî Mâliklileri, Muğîre'den üstün tuttular. -Mısır yolcuları- evlerine dönmek için

arkadaşlık yaptı, ardından onları öldürdü ve mallarını aldı, sonra gelip Müslüman oldu. Hz. Peygamber (sav) de; Müslümanlığını kabul ediyorum, fakat mallarda ise benim hakkım yoktur" dediği şeklinde malumat vermektedir. Bkz., İbn Şihâb ez-Zührî, Muhammed b. Müslim b. Ubeydullah, *el-Meğâzî'n-Nebeviyye*, thk., Süheyl Zekkâr, Şam 1400/1980, s. 53.

¹⁴ Ebû Nuaym el-İsfahânî'nin başı çektiği ve aralarında İbn Teymiyye, İbn Hadîde, Makrîzî ve Suyutî gibi İslâm tarihinin önemli müellifleri bu konuda, Vâkıdî ve İbn Sa'd'ın rivayetleriyle tamamiyle çelişen bir rivayeti tercih ettikleri görülmektedir. Onların bu konudaki rivayetleri arasında çok küçük kelime farklılıkları olmasına rağmen bir konu bütünlüğü içerisinde aynı rivayeti zikrettikleri, bundan dolayı onları ayrı bir başlıkla değil de Ebû Nuaym el-İsfahânî'nin rivayetiyle birlikte değerlendireceğiz.

¹⁵ Metinde geçen "الأخلام" kelimesi "düşler-hayaller" anlamına geldiği gibi, (bkz., Ezherî, Ebû Mansûr Muhammed b. Ahmed b. Ezher el-Herevî, *Tehzîbü'l-Lüğâ*, thk., Muhammed Avaz Mur'ib, Beyrut 2001, V, 69; İbn Manzûr, Muhammed b. Mükerrrem, *Lisânü'l-Arab*, I-XV, Beyrut 1414/1993, II, 392, XII, 368; Zebîdî, Ebû'l-Feyz Muhammed el-Murtazâ b. Muhammed b. Muhammed b. Abdirezzâk, *Tâcü'l-Arûs min Cevâhiri'l-Îkâmûs*, thk., Komisyon, nşr. Dâru'l-Hidâye trz, VI, 281) "akıllı ve idrak sahibi" anlamına da gelmektedir. Bkz., Vâkıdî, Muhammed b. Ömer, *Kitâbü'l-Meğâzî*, I-III, thk., Marsden Jones, Beyrut 1409/1998, II, 596.

¹⁶ "شريد" kelimesi, "kovulmuş, gayesiz dolaşan, kaçkın, kaçan, ürküp kaçan" gibi anlamlara gelmektedir. Bkz., Ezherî, *Tehzîbü'l-Lüğâ*, XI, 220; İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, III, 237-238.

¹⁷ Şerîd'in Sakîf kabilesiden veya Hadramî olup Sakîf'le halifliğinin -dostluğunun- bulunduğu bilgileri için bkz., İbn Hacer el-Askalânî, Ebû'l-Fazl Ahmed b. Ali, *el-İsâbe fi Temyizi's-Sahâbe*, thk., Âdil Ahmed Abdülmevcûd ve Ali Muhammed Meûz, I-VIII, Beyrut 1415/1995, III, 275.

yola çıktılar. Beysân'a¹⁸ vardıklarında içki içmeye başladılar. Muğîre ise çok fazla içmemeye dikkat etti. Benî Mâlikîler ise sarhoş oluncaya kadar içtiler. Muğîre üzerlerine saldırıp onları öldürdü. Onlar 13 kişiydiler. Muğîre onları öldürünce, Demmûn korkudan kayıplara karıştı. –Demmûn- Muğîre'nin sarhoş olduğu için onları öldürdüğünü düşünmüştü. Muğîre, Demmûn'u aramaya ve ona seslenmeye başladı. Fakat Demmûn ortaya çıkmıyordu. Muğîre, onun öldürülenler arasında olup olmadığını öğrenmek için öldürülenleri çeviriyor yine de onu bulamıyordu. Muğîre ağlamaya başladı. Bunun üzerine Demmûn, onun ağladığını görünce ortaya çıktı ve yanına geldi. Muğîre, "Nereye kayboldun?" diye ona sordu. Demmûn "o kişileri öldürdüğün gibi beni de öldürmenden korktum" dedi. Muğîre, "Mukavkıs'ın Beni Mâlik'e yaptıklarından -onlara iyi davranmasından- dolayı onları öldürdüm." dedi... eş-Şerîd ise kaçarak Mekke'ye geldi ve Muğîre'nin Mâlikoğullarına yaptıklarını Ebû Süfyân'a haber verdi. Bunun üzerine Ebû Süfyân, oğlu Muâviye'yi, Urve b. Mes'ûd'a haber vermesi için gönderdi. Muâviye, Malikoğullarının reisi Urve b. Mes'ûd b. Amr el-Mâlikî'ye durumu ilettili. O da, Ahlaf boyunun ileri gelenlerinden Urve b. Mes'ûd'u çağırdı. Urve gelince, onların kafilesi mi bizim kafilemizi öldürdü, yoksa bizim kafilemiz mi onlarınkini öldürdü? sorusunu sordu.¹⁹ Hadiseyi duyan Benî Mâlikîler barış yapmaya yanaşmadılar. İki kabilenin liderlerinin ısrarı üzerine sulh teklifi kabul edildi ve Ahlaf'ın lideri Urve b. Mes'ûd'un, Muğîre'nin öldürmüş olduğu 13 kişinin diyetini üstlenmesi koşuluyla iki kabile arasında sulh yapıldı."²⁰

1.2. İbn Sa'd'ın et-Tabakât Adlı Eserindeki Rivayet:

İbn Sa'd (230/844) hadiseyi Muğîre b. Şu'be'nin bizzat kendinden rivayetle anlatmaktadır:

"Biz, dinine bağlı bir Arap kabilesiydik ve Lât adlı puta tapardık. Kavmimin Müslüman olduğunu görsem bile onlara uymayı düşünmüyordun. Benî Mâlik'ten bir grup, Mukavkıs'a hediyeler vermek için toplanıp -Mısır'a- gitmeye karar verince, ben de onlarla gitmek istedim. Bu konuda amcam Urve b. Mes'ûd ile konuştum. O, benim onlarla gitmemi istemedi ve "Onlar arasında seninle beraber gidecek atalarının çocuklarından hiç kimse yoktur" dedi. Ancak, ben onu dinlemeyerek onlarla beraber yola çıktım. Onlar arasında benim dışımda Ahlaf boyundan kimse yoktu. Nihayet İskenderiye'ye girdik. Mukavkıs, denize bakan bir mecliste bulunmaktaydı. Ben bir kayığa binerek onun meclisinin bulunduğu yerin karşısına/hizasına geldim. Bana

¹⁸ Beysân'ın, Hayber ile Medine arasında bir yer olduğunu belirtenler olduğu gibi, (bkz., Vâkîdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, II, 596, (2. Dipnot.)), Şam'ın içlerine doğru giren Ürdün'ün bir şehri olduğunu ve Havran ile Filistin arasına düştüğünü belirtenler de bulunmaktadır. Bkz., Yâkût el-Hamevî, Ebû Abdullah Şihabüddin Yakut b. Abdullah, *Mu'cemü'l-Büldan*, I-VII, Beyrut 1995, I, 527.

¹⁹ Ahlaf boyunun ileri gelenlerinden olan Urve b. Mes'ûd'un, öldürme hadisesinin olacağını önceden tahmin ediyormuş veya biliyormuş gibi soru sorması dikkat çekicidir.

²⁰ Vâkîdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, II, 596-598.

baktı ve görevlilerine, kim olduğumu ve ne istediğimi sormasını emretti. Görevli keyfiyetimizi sorunca, işimizi ve geliş amacımızı anlattım. Bunun üzerine, bize ziyafet vermek için kiliseye gelmemizi emretti. Akabinde bizi çağırınca, huzuruna girdik. Mukavkıs, Mâliklilerin reisini çağırıp yanına oturttu ve ona: “Bu topluluğun hepsi Benî Mâlik’ten midir?” diye sordu. O da, “Evet, Benî Ahlâftan bir kişi hariç, diğerleri, hep Mâlikoğullarındandır” diyerek beni de ona tanıttı. Bu durumda ben, onun kavminin en değersiz konumunda oldum.

Benî Mâlikliler hediyelerini Mukavkıs’a sundular. O, memnuniyetle hediyeleri kabul etti, karşılığında bizlere birbirinden değerli hediyelerin verilmesini emretti. Bana da kıymetsiz basit bir şey verdi. Mukavkıs’ın yanından ayrıldıktan sonra, Benî Mâlik’in sevinçli bir şekilde ailelerine hediyelikler aldıklarını gördüm. Onlardan hiç kimse -gördüğüm muamele nedeniyle- beni teselli etmedi. Onlar yanlarına şarap alıp yola çıktılar ve yolda içmeye başladılar. Ben de onlarla beraber içtim, ancak, sarhoş olacak kadar içmedim. Onlar Tâife doğru yöneldiklerinde, aldıkları hediyeleri ve hükümdardan gördükleri ilgiyi anlatmalarına ve kavmime de hükümdarın bana karşı ilgisizliğini haber vermelerine gönlüm razı olmadı. Bundan dolayı onları öldürmeye karar verdim. Biz, Bûsâk²¹ denilen yere vardığımızda, hastalık gerekçesiyle başımı bağladım. Beni öyle gördüklerinde, neyimin olduğunu sordular. Ben de başımın ağrıdığını söyledim. Onlar şaraplarını çıkarıp içmek için beni de çağırdıklarında, “Benim başım ağrıyor, ben ancak oturur ve size bardaklarınızı doldurabilirim” dedim. Buna itiraz etmediler. Onlara peş peşe kadehler içirmeye başladım. Her bir kadeh boşalınca onların içmeye iştahları artıyordu. Onların bardaklarına devamlı şarap dolduruyordum. Nihayet kâseleri bitince, akılları başlarından giderek uyumaya başladılar. Bu esnada üzerlerine atlayarak onları teker teker öldürdüm ve yanlarındaki her şeyi alarak Hz. Nebî’nin yanına geldim...”²²

1.3. Ebû Nuaym el-İsfahânî’nin Delâ’ilü’n-Nübüvve adlı eserindeki rivayet:

²¹ “بُسَاكٌ” Bûsâk, Mekke’ye yakın olan Arafat’ta bir dağ veya Medine ve el-Câr arasında bir vadinin adıdır. Bkz., Yâkut el-Hamevî, *Mu’cemu’l-Buldân*, I, 413, 429.

²² İbn Sa’d, *Tabakât*, V, 173-175. Rivayetin devamı şöyledir: Hz. Peygamber (sav)’in yanına geldim. O’nu Mescid’de ashabının arasında oturmuş olarak buldum. Üzerimde yolculuk kıyafeti vardı. Huzuruna varınca kendisine İslâm selâmı ile selâm verdim. Ebû Bekir b. Ebî Kuhâfe bana baktı, o beni tanıyordu. “Kardeşim Urve’nin oğlu! Sen misin?” dedi. Ben de “Evet” dedim... Ebû Bekir, “Siz Mısır’dan mı geldiniz?” diye sordu. Ben de, “Evet” dedim. “Seninle beraber olan Malikliler ne yaptılar?” dedi. “Onlarla benim aramda, Arap geleneğinden kalma bazı sorunlar vardı. Bu nedenle şirk dini üzereyken onları öldürdüm ve eşyalarını alarak geldim... (İbn Sa’d dedi ki; Muğire b. Şu’be, Onlardan on üç insan öldürmüştü.) Muğire b. Şu’be devamlı dedi ki: Bu durum, Tai’f teki Sakîf kabilesine ulaştığında, (Benî Mâlik ile Ahlâf) birbirlerini savaşa davet ettiler. Bunun üzerine, Urve b. Mes’ûd’un benim yerine on üç diyet vermeyi üstlenmesi karşılığında, barışa razı oldular.”

Ebû Nuaym el-İsfahânî (430/1038) ve onunla aynı rivayeti kullananlar Muğîre b. Şu'be'nin İslâm öncesinde Mısır'a yapmış olduğu son yolculuğun hikâyesini şöyle anlatmaktadırlar:

“Muğîre b. Şu'be, (Sakif'in) Benî Mâlik kabilesinden bir grupla birlikte Mukavkıs'ın huzuruna girmişlerdi. Mukavkıs, Muhammed ve ashâbı benim ve sizin aranızda iken nasıl oldu da sağ-salim bana ulaştınız? diye sorunca, onlar da, biz de aynı korkuyu hissederek sürekli deniz kıyısını takip ederek geldik” dediler. Mukavkıs devamla, “O, (Muhammed) sizi kendine davet ettiğinde nasıl davrandınız?” diye sordu. Muğîre ve beraberindekiler ise, “içimizden hiç kimse ona katılmadı/inanmadı” dediler. Mukavkıs “niçin?” diye sorunca, Muğîre ve arkadaşları, “Aslında biz, atalarımızın dini üzereydik... O (Muhammed), daha önceleri atalarımızın ve hiçbir kralın sahip olmadığı/tabii olmadığı yeni bir din getirdi” dediler. Mukavkıs bunun üzerine “kendi kavminin ona nasıl davrandığını” sordu. Onlar, “Kavminden bilhassa gençler ona uydular. Ancak, kavminden veya başka Araplardan ona uyanlar olduğu gibi ona muhalif olanlar da oldu” dediler. Mukavkıs, “onun ne öğrettiğini ve neye davet ettiğini bana söyler misiniz” diye sordu. Muğîre ve beraberindekiler ise “Muhammed, atalarımızın inancını bırakarak eşi, benzeri ve ortağı olmayan tekbir Allah'a ibadet etmemizi, istiyor. Yine o, namaz kılmamızı ve zekatı vermemizi emrediyor.” dediler. Mukavkıs, “bu namaz ve zekat da nedir? o ikisinin bilinen ve sona eren bir vakti mi var” dedi. Onlar da; “Müslümanlar bir gün içinde beş defa namaz kılarlar. 20 miskale ulaşan mallarından/kazançlarından belirli bir miktar verirler. Beş deve için bir koyun zekat verirler” diyerek tüm malların zekat miktarını anlattılar. Mukavkıs, “O (Muhammed), zekâtları aldığında nereye dağıtıyor?” onlar da; “fakirlere dağıtıyor” dediler. Ayrıca ona, Peygamberin akraba ile ilgilenmeyi, sözünde durmayı, zina, faiz ve içkinin haramlığını emrettiğini, Allah adına boğazlanmayan bir hayvanın etinden de yemediğini” söylediler. Mukavkıs ise, “Muhammed, Allahtan gönderilmiş bir peygamberdir. Şayet, Kıptiler ve Rumlar ona rastlasaydı ona tabii olurlardı. Şüphesiz o, Meryem oğlu İsa'nın dediklerini emretmiştir. Zaten bu durum, daha önceki Nebilerin anlattıkları gelecek peygamberin (Muhammed'in) vasıflarıyla örtüşmektedir. İleride onunla kimse kavga edemeyecek ve gelecek onun olacaktır. Onun dini deniz ve çölün (karanın) ulaştığı (son) yere kadar yayılacaktır. Kavmi onu silahıyla savunacak” diye onlara karşılık verdi. Muğîre ve beraberindekiler ise, “Bütün insanlık ona tabii olsa bile biz ona tabii olmayacağız” dediler. Mukavkıs ise kızgın bir şekilde başını sallayıp, “Siz işin farkında olmayarak bir eğlence içindesiniz” diyerek, Hz. Peygamber'in soyu ile ilgili sorular sordu. Muğîre ve arkadaşları ise, “o, kavminin orta hallisidir” dediler. Mukavkıs ise, “İsa ve diğer nebiler de böyleydi” dedi. Mukavkıs, “O, her zaman doğru mu konuşur” diye sordu. Onlar da; “Evet, o, sözünün doğruluğundan dolayı “el-Emîn” diye isimlendirilir.” dediler. Mukavkıs yine, “Siz işlerinize bir bakın. Aranızda onu tasdik edenler ve Allah'a karşı yalan uyduranlar var. Kimler ona tabii oluyor? diye sordu. Muğîre ve beraberindekiler ise, “genel de gençler” dediler. Mukavkıs da, “İsa ve daha öncekilerin durumu da böyleydi” dedi. Mukavkıs, “ Tevrat ehli, Medine Yahudileri

ona nasıl davrandılar? diye sordu. Muğîre ve arkadaşları ise, “Onlar Muhammed’e muhalefet ettiler. Aralarında savaş vuku’ buldu, esirler alındı ve böylelikle birçok yönden ihtilaf oluştu” dediler. Mukavkıs da, “Yahudiler hasetçidirler. Aslında Muhammed ile alakalı biz her neyi biliyorsak onlar da biliyorlar” dedi. Nihayet Muğîre şunu söyledi. “Biz Mukavkıs’ın yanından ayrılmak için ayağa kalktık. Ancak, bizler ondan, Muhammed’in peygamberliğine karşı olduğumuz için bizi zelil eden sözler de duymuş olduk. Bu sözlerin ardından Muhammed ile alakalı bize bir gayretkeşlik, istek, heves geldi. Nitekim kendi kendimize, acem melikleri bile onu tasdik ediyor, coğrafi olarak ondan uzak olmalarına ve yaşamalarına rağmen ondan çekinip korkuyorlar. Bizler akraba ve komşuları olarak kendi evimize gelip bizi davet etmesine rağmen bizler ona tabi olmadık”. Muğîre devamla, “arkadaşlarım evlerinde döndüler, ben ise İskenderiye’de kaldım. Hangi kilisenin varlığını duydumsa oralara girdim. Kıptî ve Rumlar’ın papaz ve keşişlerinin en ileri gelenlerine Muhammed’in bildikleri vasıflarını sordum. Kıptîler’in en bilgin ve kültürlüsü olan ve hastaların gelip onda şifa buldukları başrahip “Ebû Ganiyye” ile de görüştim. Huşu içerisinde beş vakit namazı eda ediyordu. (Muğîre,) ona “Geriye gelecek yeni bir peygamber kaldı mı? diye sordum. O da “evet”, o, peygamberlerin sonuncusudur. Meryem oğlu İsa ile onun arasında başka bir peygamber yoktur. O, İsa’nın bizlere uymamızı istediği bir peygamberdir ki, ümmî, Arap asıllı ve ismi Ahmed olan biridir. Boyu mu’tedil, gözlerinde beyazlık yerine kırmızılık vardır. Saçları başka bir insanda olmadığı şekildedir. Elbisesi narin ince değildir. Yemeğini karşılaştığı kişiyle paylaşır. Kılıcı boynundadır, karşılaştığından çekinip korkmaz. Ashabıyla birlikte kendini cihat etmeye teşvik eder. Arkadaşları onu kendilerine tercih edercesine evlat ve babalarından daha fazla severler. Kendisi bitki ve ağaçları pek olmayan bir harem bölgesinden yeşillik ve hurmaları olan bir başka harem bölgesine çıkıp hicret edecektir. İbrahim’in yaşantısı ve dini üzere hareket edecektir” dedi. Muğîre, “bana onun vasıflarını daha fazla anlatsana!” dedi. O da, şunları söyledi: “Her konuda orta yolda gider. Etrafını temizler, daha önce kendi kavimlerine gönderilen diğer peygamberler de olmayan nitelikler onda vardır, zira o tüm beşeriyete gönderilmiştir. Her nerede olursa olsun vakti geldiğinde namazını eda eder, zira yeryüzü temiz olarak onun için ma’bet kılınmıştır. Daha önceki nebilerdeki sıkıntılardan biri, onlar sadece kilise gibi mabetler de ibadetlerini yaparlardı” dedi. Muğîre, -tüm bu sözlerden sonra uyanarak bilinçlenip kendine geldiğini söylemiştir.- Hemencecik -karar verip- hiç beklemeden Allah Rasûlünün yanına dönüverdim ve İslâm’a girdim. Müteakiben Peygamber’e tüm başımdan geçen ve duyduklarımı anlatıverdim. Nitekim Kral, Rum ve Kıptîler’in ileri gelen ve en bilginlerine sorduklarıma cevap olarak duyduklarımın tümünü Allah Rasûlüne aktardım. Allah Rasûlü tüm anlattıklarımı hayranlık içinde şaşırmıştı. Ben bu sözleri ikinci, üçüncü gün de sahabeye anlattım durdum... dedi.”²³

²³ Ebû Nuaym el-İsfahânî, Ahmed b. Abdullah, *Delâ’ilü’n-Nübüvve*, thk., Muhammed Ravas Kal’acî-Abdülberri Abbas, I-II, Beyrut 1406/1986, I, 85-89; İbn Teymiyye, Takıyyüddîn el-Harrânî, *el-Cevâbü’s-Sahîh* Limen Beddele Dine’l-Mesih, thk., Ali b. Hasan-Abdülaziz b. İbrahim-Hamdan b. Muhammed, I-VI, Suudi Arabistan 1419/1999, I, 294-295; İbn Hadîde,

Muğîre b. Şu'be'nin İslâm'a girmesine vesile olan son Mısır yolculuğu süreciyle ilgili üç farklı kaynaktan vermiş olduğumuz rivayetler arasında oldukça farklılıkların olduğu görülmektedir.

Vâkıdî ve İbn Sa'd'ın rivayetleri arasında benzerliklerin ve farklılıkların olduğu, bununla birlikte Ebû Nuaym el-İsfahânî ile onu takip eden müelliflerin kullandıkları rivayetin ravileri arasında Vâkıdî'nin de olmasına rağmen, Muğîre b. Şu'be'nin itham edildiği katl hadisesiyle ilgili tercümelerini verdiğimiz rivayetler arasında birbiriyle tamamiyle zıt ve farklı bilgilerin olduğu da anlaşılmaktadır.

Her ne kadar İslâm, cahiliye devrinde ferdi veya toplumsal olarak yapılan kötülük ve olumsuzlukları etkin bir pişmanlıkla ortadan kaldırıp²⁴ kişinin veya topluluğun İslâmî dönemde karşısına çıkarmasa da, bir hadisenin doğru tespiti de kişinin geçmiş ve geleceğiyle ilgili değerlendirmelere yansıtacağı muhakkaktır. Bu anlamda Müslümanlar için tarihi bir şahsiyeti ve değeri olan Muğîre b. Şu'be'nin daha iyi tanınup, doğru ve hakkaniyetli bir bakış açısıyla değerlendirilebilmesi için onun bu yolculuğuyla ilgili zikredilen rivayetler arasındaki farklılıkların belirlenmesi ve ortaya konulması da elzem olmaktadır. Bundan dolayı yukarıda tercümelerini verdiğimiz metinlerin karşılaştırmalarını burada maddeler halinde vererek meselenin konu açıklarına da dikkat çekerek şüpheli gördüğümüz hususları belirtmeye çalışacağız.

2. RİVAYETLERİN KARŞILAŞTIRILMASI

2.1. Vâkıdî ve İbn Sa'd, Mısır'a yapılan bu seyahatin gidiş güzergâhı hakkında bilgi vermemektedirler. Dönüşün ise kara yoluyla yapıldığı anlaşılmaktadır. Ebû Nuaym el-İsfahânî ve onunla aynı rivayeti kullananlara göre Mısır'a gidiş deniz sahili boyunca yapılmıştır.

2.2. Vâkıdî, Muğîre b. Şu'be'nin Mısır'a gitmek için Benî Mâlik kabilesinden bir grup insanla yola çıktığını, yanlarında Muğîre'nin halifi Demmûn ve eş-Şerîd adında iki kişinin olduğunu bildirmektedir. İbn Sa'd'da, "onlar arasında benim dışımda Ahlaf'tan kimse yoktu" denilerek, Muğîre'nin

Cemâleddin Muhammed (Abdullah) b. Ali b. Ahmed b. Abdurrahman b. Hasan el-Ensârî, *el-Misbâhu'l-Muzî fî Kitâbi'n-Nebîyyi'l-Ümmîyyi ve Rusulihî ilâ Mülûkü'l-Arz'ı min Arabî ve Acemî*, thk., Muhammed Azimüddîn, I-II, Beyrut trz, II, 120-122; Makrîzî, Ebû'l-Abbâs Takıyyüddîn Ahmed b. Ali b. Abdilkâdir, *İmtâ'u'l-Esmâ*, thk., Muhammed Abdülhamîd en-Nümeysî, Beyrut 1420/1999, III, 363-364; Suyutî, *Husnû'l-Muhâdara*, I, 102-104. Ayrıca bkz., Afzalur Rahman, *Encyclopaedia of Seerah (Siret Ansiklopedisi)*, ter., Kenan Dönmez, I-VI, İstanbul 1996, VI, 408-409.

²⁴ Bakara 2/160; Mâide 5/39; En'am 6/54; Meryem 19/60; Tâhâ 20/82; Furkan 25/71; Tahrîm 66/8.

tek başına, kabilesinden yanında kimse olmaksızın yola çıktığı bildirilmektedir. Ebû Nuaym el-İsfahânî de ise sadece Malikoğullarıyla Mukavkıs'ın yanına gidildiği bilgisi vardır.

2.3. İbn Sa'd'da, Muğîre b. Şu'be'nin Mısır'a gitmek için amcası olarak belirttiği Urve b. Mes'ûd ile istişare ettiği ve onun Muğîre'ye, Malikoğullarıyla birlikte Mısır'a gitmemesini tavsiyesini ettiği bilgisi vardır. Ancak bu bilgi Vâkîdî ve diğerlerinde yoktur.

2.4. İbn Sa'd'a göre heyet üyeleri Mukavkıs'a hediyeler götürüp sunmuştur. Bu durum Vâkîdî, Ebû Nuaym el-İsfahânî ve onunla aynı rivayeti kullananlarda yoktur.

2.5. İbn Sa'd'a göre Mukavkıs İskenderiye'de deniz sahilinde otururken Muğîre b. Şu'be bir sandala binip Mukavkısın dikkatini çekerek kendisini görmesini sağlamış ve onunla tanışmıştır. Bu husus Vâkîdî, Ebû Nuaym el-İsfahânî ve onunla aynı rivayeti kullananlarda yoktur.

2.6. İbn Sa'd'da, Mukavkıs ile Muğîre b. Şu'be'nin tanışmasından sonra Kralın ziyafet vermek için onları Kiliseye davet ettiği bilgisi vardır.²⁵ Bu bilgi Vâkîdî ve diğerlerinde yoktur.

2.7. İbn Sa'd'da, ziyafet esnasında Mukavkıs'ın Benî Mâlik'in reisini çağırıp gruptakilerin kimlerden olduğu sorusu ve bu kimselerin tanıştırılması ile Muğîre'nin Benî Mâlik'ten olmadığı hususu vardır.²⁶ Bu husus Vâkîdî, Ebû Nuaym el-İsfahânî ve onunla aynı rivayeti kullananlarda yoktur.

2.8. İbn Sa'd, ziyafetten sonra karşılıklı hediyeleşmenin olduğunu, Mukavkıs'ın Benî Mâlik'e değerli hediyeler verdiğini ancak Muğîre'ye basit bir şey verildiğini rivayet etmektedir.²⁷ Vâkîdî ise, Mukavkıs ve adamlarının

²⁵ Burada Mukavkıs'ın heyet üyelerini niçin sarayı veya köşkünde değil de Kilise'de ziyafete çağırıldığı sorusu sorulabilir. Zikredilen metinler incelendiğinde Mukavkıs'ın dini bir kimliğinin de olduğu, heyet üyelerine Hz. İsa ile Hz. Peygamber hakkında söylem ve değerlendirmelerde bulunduğu görülmektedir. Bu nedenle, ya devlet örfü gereği gelen heyetler Kilise'de ağırlandı veya Muğîre ve arkadaşlarının geldiği bölge yani Hicaz'lı olmaları sebebiyle müstakbel elçi Hz. Peygamber hakkında daha fazla bilgi edinmek için Kilise'de ağırlandıkları değerlendirilmesini yapmak mümkündür.

²⁶ Metne göre Mukavkıs, sahildeki mekânında otururken Muğîre'nin çabasıyla heyet üyelerini yemeğe davet etmişti, bir başka ifadeyle Muğîre, yemek davetinin müsebbibiydi. Mukavkıs'ın yemek esnasında Muğîre'yi tanımaması ve Benî Mâlik'in reisini çağırıp ona (Muğîre'nin) kim olduğunu sorması dikkat çekici bir durumdur.

²⁷ Burada, gelen heyet üyeleri arasında ayrımcılık yapmak bir hükümdara yakışan bir durum mudur? gibi sorular akla gelmektedir. Ayrıca Mukavkıs'ın niçin ve neden Muğîre'ye ayrımcılık yaptığı da belli değil. Kaldı ki heyet üyeleri aynı kabilenin iki kardeş koluna mensup. Mukavkıs'ın bu kabile ve kolları ile daha önceden tanışıp tanışmadığı da belli değil.

Benî Mâlik'i, Muğîre'ye tercih ettiklerini söylemektedir. Ebû Nuaym el-İsfahânî ve onu takip edenler de ise bu hususlar yoktur.

2.9. Vâkîdî de içki içmeye *Beysân'*da²⁸ başladığı belirtilmektedir. İbn Sad'da ise Mısırdan yola çıktıklarında Muğîre'yle birlikte içki içmeye başladığı ve *Büsâk'*ta²⁹ da devam edildiği bilgisi vardır. Ebû Nuaym el-İsfahânî ve diğerlerinde ise bu konular yoktur.

2.10. Vâkîdî de, konaklama yeri "Beysân", İbn Sad'da ise "Büsâk" olarak zikredilmektedir. Ebû Nuaym el-İsfahânî ve diğerlerinde ise bu yerlerden bahsedilmemektedir.

2.11. Vâkîdî de, "Beysân'da" Muğîre'nin kendini koruyarak içki içmediği, İbn Sad'da ise "Büsâk'ta" hasta numarası/rolü yaparak içki içmediği bilgisi vardır. Ebû Nuaym el-İsfahânî ve diğerlerinde ise bu konular yoktur.

2.12. Vâkîdî, "Beysân'da" Benî Mâlik'in kendilerinin içki içerek sarhoş olduğunu, İbn Sa'd ise, "Büsâk'ta" Muğîre'nin onlara içki içirerek sarhoş ettiğini söylemektedir. Ebû Nuaym el-İsfahânî ve onunla aynı rivayeti kullananlarda ise bu mevzular yoktur.

2.13. Vâkîdî'ye göre Muğîre, 13 kişi olan Benî Mâlik'e saldırarak onları öldürmüştür. Bu olay esnasında yanlarında Muğîre'nin halifi olan Demmûn ve eş-Şerîd vardır. İbn Sa'd'a göre ise, sarhoş olan bu 13 kişiyi Muğîre teker teker öldürmüştür.³⁰ Ebû Nuaym el-İsfahânî'de ise, öldürme olayı bulunmamakta ve doğal olarak da sayı belirtilmemektedir.

2.14. Vâkîdî'ye göre, öldürme olayı esnasında Demmûn ve eş-Şerîd korkup kaçmış, Muğîre Demmûn'u ağlayarak bulmuş ve olayı paylaşmış, ancak eş-Şerîd'i bulamamıştır. İbn Sa'd, Ebû Nuaym el-İsfahânî ve onu takip edenlerde ise böyle bilgiler yoktur.

2.15. Vâkîdî, Muğîre'nin öldürme gerekçesi olarak, Mukavkıs'ın yaptıklarını, yani basit, değersiz hediye vermesini ve kendisini küçük düşürmesini ileri sürmüştür. İbn Sa'd ise Muğîre'nin, Benî Mâlik'in almış olduğu hediyeleri kıskanarak, bunlarla övünmeleri ihtimalinden ve

---

Dolayısıyla rivayet içerisindeki bu çelişkili durumlar, hadisenin sıhhatini zayıflatıcı unsurlar olarak göze çarpmaktadır.

²⁸ On sekizinci dipnota bkz.

²⁹ Yirmi birinci dipnota bkz.

³⁰ Burada, bir kişi bir hadisede tek başına 13 kişiyi öldürebilir mi veya 13 kişinin fiziki yapısının aynı sarhoşluk derecesiyle akıl ve bünyelerini kaybederek, kendilerini savunmadan öldürülmelerine sebebiyet verebilirler mi? gibi sorular akla gelmektedir.

Mukavkıs karşısında uğradığı kötü durumun, kabilesi arasında anlatılmasının vereceği olumsuz havayı engellemek düşüncesiyle öldürdüğü gerekçesini dile getirmiştir.

2.16. Vâkıdî ve İbn Sa'd'ın her ikisinde öldürme olayından sonra Muğîre'nin öldürülenlerin mallarını alarak Medine'ye Hz. Peygamber (sav)'in yanına geldiği bilgileri vardır. Ebû Nuaym el-İsfahânî ve onunla aynı rivayeti kullananlarda ise bu bilgiler yoktur.

2.17. Vâkıdî de, eş-Şerîd'in olay yerinden kaçıp Mekke'ye geldiği ve olayı Ebû Süfyan'a haber verdiği, onun da oğlu Muaviye'yi Sakîf'e haber vermesi için Urve b. Mes'ûd'a gönderdiği bilgisi vardır.³¹ Bu bilgi İbn Sa'd ve diğerlerinde yoktur.

2.18. İbn Sad'da, Muğîre'nin Medine'ye geldiğinde Hz. Ebû Bekir'in kendisini tanıdığı, Mısır'dan geldiğini ve beraberinde Malikoğullarının olduğunu bildiği ve onlara ne olduğunu sorduğu görülmektedir.³² Ancak bu husus Vâkıdî, Ebû Nuaym el-İsfahânî ve diğerlerinde yoktur.

2.19. Vâkıdî ve İbn Sa'd'ın her ikisinde de, Urve b. Mes'ûd'un Muğîre'nin yapmış olduğu bu fiilleri için 13 (kan/kıyas) diyeti üstlendiği bilgisi vardır. Ancak Vâkıdî'de, bu anlatımın öncesinde Urve b. Mes'ûd'un Muğîre'nin diyetini "غلاباً" "bir sürü koyunla veya elli kadar davar sürüsü" ile ödediği³³ bilgisi vardır.³⁴ Ancak rivayetin sonunda ise Urve b. Mes'ûd'un, "bin üç yüz deveyi" diyet olarak üstlendiği bilgisi vardır.³⁵ İbn Sa'd, Ebû Nuaym el-İsfahânî ve onunla aynı rivayeti kullananlarda ise böyle bir bilgi bulunmamaktadır.

2.20. Ebû Nuaym el-İsfahânî ve onunla aynı rivayeti kullananların eserlerinde, Mukavkıs ile Sakîf kabilesinden gelen misafirlerin soru-cevap şeklinde yapmış oldukları sohbetlerde, Hz. Peygamber (sav)'in yalnızca

³¹ Ebû Süfyan'ın böyle önemli bir meselede niçin büyük oğlu Yezîd'i değil de, küçük oğlu Muaviye'yi genç yaşına rağmen Sakîf'e gönderdiği sorusu akla gelmektedir. Burada Muğîre'nin daha sonra Muaviye tarafından Kûfe'ye vali olarak tayin edilmesi durumuyla ilgili bir bağlantı mı kurulmak istendiği yönünün göz ardı edilmemesi gerektiğini düşünmekteyiz.

³² Metin incelendiğinde Hz. Ebû Bekir'in bu sorularıyla, sanki öldürme olayının cevabını almak istiyormuş, gibi bir intiba uyandırılmaya çalışıldığı görülmektedir.

³³ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, II, 595.

³⁴ Metinde "غلاباً" kelimesi kullanılmıştır. "غلاباً" kelimesinin "kuvvetli, iri gövdeli dişi koyun" anlamına geldiği bilgileri için bkz., İbn Düreyd, Muhammed b. Hasan, *Cemheratü'l-Lüğa*, thk., Remzî Münîr Ba'lebekî, Beyrut 1408/1987, II, 1126; İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, VII, 131; Zebîdî, *Tâcü'l-Arûs*, III, 106.

³⁵ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, II, 598.

Allah'a ibadet etmeye çağırıldığı, daha çok gençlerin ona iman ettiği, namaza, zekata davet ettiği, faizi, zinayı ve içkiyi yasakladığı, sıla-i rahmi tavsiye ettiği bilgileri verilmektedir. Ayrıca Mukavkıs'ın, Medineli Yahudilerin ona karşı tepkilerinin nasıl olduğu sorusuna almış olduğu cevap karşısında, Hz. Peygamber (sav)'in tüm insanlığa gönderilmiş bir Rasül olduğunu, Kıptilerle ve Rumlarla karşılaşırdı ona iman edeceklerini, tebliğ görevinde başarılı olacağını ve tebliğ ettiği dinin dünyanın her tarafına yayılacağı gibi hususları misafirlerine söylediği görülmektedir. Bu usul ve hususlar Vâkîdî ve İbn Sa'd'ta yoktur.

2.21. Ebû Nuaym el-İsfahânî ile aynı rivayeti kullanan İbn Teymiyye ve diğerlerinde, Mukavkıs ile yapılan çok özel görüşme ve konuşmaların ardından Malikoğulları memleketlerine dönmüş, Muğire ise Mısır'da kalmıştır. Ayrıca, Muğire'nin yol arkadaşlarıyla yolculuk esnasında veya Mukavkıs ile yapılan görüşmeler sırasında ve sonrasında aralarında herhangi bir olumsuzluğun olduğuna dair bir bilgi bulunmadığı gibi şüphe uyandıracak bir durum da söz konusu değildir. Bilakis görüşmelerin içeriğinden onların samimi bir arkadaşlık ve sıcak bir yolculuk yaptıkları anlamını çıkarmak mümkündür. Bu bilgi ve hususlar Vâkîdî ve İbn Sa'd'ta yoktur.

2.22. Belki de Muğire b. Şu'be'nin İslâm'a girişi hususundaki genel algının seyrini değiştirecek önemli bir bilginin Ebû Nuaym el-İsfahânî ve onunla aynı rivayeti kullananlarda zikredildiği görülmektedir. Mukavkıs ile Sakîf heyetinin yapmış oldukları görüşme ve müzakerelerde Mukavkıs'ın, Hz. Peygamber (sav) ve getirmiş olduğu din hakkında sorduğu sorulara aldığı cevaplar karşısında, gelecek hakkında tecrübesine dayanarak yapmış olduğu tahminlerin Muğire b. Şu'be'de derin izler bıraktığı anlaşılmaktadır. Bu sebeple Muğire'de, Hz. Peygamber ve tebliğ ettiği din hakkında bir araştırma hissi doğmuş ve arkadaşlarıyla birlikte (Taif'e) dönmeyerek bahsi geçen konuları Kıptî ve Rum kiliselerinde araştırma yapmak için İskenderiye'de kalmıştır. O, Mısır'da kalarak Kıptîlerin en bilgini olan ve hastaların gelip onda şifa buldukları başrahip "Ebû Ganiyye" ile de görüşmelerde bulunmuştur. Araştırmasını tamamlayıp kalbindeki şüpheleri giderdikten sonra Muğire b. Şu'be'nin Medine'ye gelip Hz. Peygamber (sav) ile görüşerek İslam'la şereflendiğini bizzat Muğire'nin kendisinden Ebû Nuaym el-İsfahânî ve onunla aynı rivayeti kullananlar rivayet etmektedirler.³⁶ Bu bilgiler Vâkîdî ve İbn Sa'd'ta yoktur.

³⁶ Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Delâ'ilü'n-Nübüvve*, I, 85-89; İbn Teymiyye, *el-Cevâbü's-Sahih*, I, 295-299; İbn Hadîde, *el-Misbâhu'l-Muzî*, I, 120-122; Makrîzî, *İmtâ'u'l-Esmâ*, III, 363-364; Suyutî, *Husnü'l-Muhâdara*, I, 102-104.

Aralarında hoca talebe ilişkisi bulunan Vâkıdî ve İbn Sa'd'ın aynı konu hakkındaki rivayetlerinde görülen bu farklılıklara bir de, Ebû Nuaym el-İsfahânî ve onunla aynı rivayeti kullananlarda bulunan tamamıyla zıt rivayet farklılıklarını da eklediğimizde, katl hadisesinin tam olarak anlaşılması, değerlendirilebilmesi ve sonuçlandırılması konusunda araştırmacılara önemli bir problem çıkaracağı muhakkaktır.

Bununla birlikte Ebû Nuaym el-İsfahânî ile onu takip edenlerin kullandığı rivayet, Muğîre ve arkadaşlarının Mısır seyahatlerinde Mukavkıs ile yaptıkları çok özel görüşme ve konuşmalarından bilgi vermesi açısından oldukça önemlidir. Çünkü bu rivayetten Mukavkıs'ın Hz. Peygamber'in peygamberliğinden haberdar olduğunu, Hz. Peygamber'in vasıflarını ve tebliğ ettiği dini merak ederek misafirlerine sorular sorduğunu anlamaktayız. Mukavkıs'ın, Arapların kendilerine yapılan davet karşısında, Hz. Peygamber'e nasıl tavır alıp ne şekilde tepki verdiklerini öğrenmek için ısrarlı sorularla bilgi edinmeye çalışması ve bu bilgilerin günümüze ulaşmasını sağlaması açısından bu rivayet büyük bir öneme sahiptir.³⁷

3. DİĞER KAYNAKLARIN HADİSEYE BAKIŞLARI

3.1. Vâkıdî, İbn Sa'd ve Ebû Nuaym el-İsfahânî'nin zikrettiği bu üç rivayetin dışında İbn Hişam (213/828) konuyla ilgili olarak, "Muğîre'nin Müslüman olmadan önce Malikoğullarından on üç adamı öldürdüğünü, bu nedenle Sakîf'in iki kabilesi olan Malikoğulları ile Ahlafıların savaşmak için harekete geçtiklerini, bunun üzerine Urve b. Mes'ûd'un ölen kişiler için 13 diyet vererek Sakîf'in iki boyu arasında barışın yapıldığını" ifade etmektedir.³⁸

Vâkıdî, İbn Sa'd ve İbn Hişam gibi kaynaklarda ölenlerin sayısının 13 olarak verilmesine rağmen, onlardan sonraki kaynaklarda bu konuda bir ittifakın olmadığı da görülmektedir.

³⁷ Bu rivayette Mukavkıs'ın, Muğîre ve yol arkadaşlarına Hz. Peygamber ve tebliğ etmiş olduğu din hakkında sorular sorarak almış olduğu cevaplara karşılık olarak vermiş olduğu cevaplarda, Hz. Peygamber'in de Hz. İsa gibi peygamberlerden biri olduğuna, ondan öğrendikleri bilgilerden müstakbel peygamberin adının Ahmet ve peygamberlerin sonuncusu olacağına vurgu yapılarak, sanki Hz. Muhammed (sav)'in peygamberliğini ispat etme çaba ve gayretinin olduğu sezilenmektedir.

³⁸ İbn Hişam, Ebû Muhammed Abdülmelik b. Hişam, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, thk., Mustafa es-Sakâ, İbrahim el-Ebyârî, Abdülhafız Çelebî, I-II, Mısır, 1375/1955, II, 213-214. İlk dönem İslam tarihinin önemli müellifleri arasında olan İbn Hişam'ı (213/828), çağdaşı olan Vâkıdî ve İbn Sa'd ile yaptığımız bu metin karşılaştırmasına (tenkidine) dâhil etmememizin sebebi, onun bu konuda, adı geçen müellifler kadar teferruatlı bilgi vermemesidir.

3.2. İbn Şebbe (262/876), Muğîre b. Şu'be'nin Sakîflilerin yanında ücretli olarak çalıştığını, "Mudar"dan gelirlerken "Büsâk" denilen yere vardıklarında kafilenin uykuya daldığını, bu esnada Muğîre'nin saldırarak onları öldürdüğünü ifade etmektedir.³⁹

3.3 İbn Kuteybe (276/889), Muğîre b. Şu'be'nin Mısır'a gitmek için Benî Mâlik'ten yedi kişiyle yola çıktığını ve daha sonra onlara saldırarak öldürdüğünü söylemektedir.⁴⁰

3.4. İbn Asâkir'in (571/1176) rivayetinde, Muğîre b. Şu'be'nin ticaret amacıyla Malikoğullarından altı kişiyle Mısır'a gitmek için yola çıktığı, dönüş yolunda Mekke'ye yakın bir yer olan "Büzak'ta" uyurken Muğîre'nin onlara saldırıp hepsini öldürdüğü, onlardan sadece Şerîd'in kurtulduğu bilgileri vardır.⁴¹

3.5. Zehebî'nin (748/1347) *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ* adlı eserinde Muğîre'nin Mısır'a gitmesi ve dönüş yolunda arkadaşlarını öldürmesi hadisesiyle ilgili iki farklı rivayet vardır. Bunlardan birincisi İbn Sa'd'ın rivayetiyle aynıdır. İkincisinde ise, Muğîre b. Şu'be'nin ticaret için Malikoğullarından altı kişiyle Mısır'a gittiği, dönüş yolunda Mekke'ye yakın bir mevki olan "Büzak" denilen yerde bu altı kişiyi öldürdüğü ifade edilmektedir.⁴²

3.6. İbn Hacer el-Askalânî (852/1448) ise, *el-İsâbe fi Temyizi's Sahâbe* adlı eserinde bu konuyu yukarıda adı geçen "eş-Şerîd'in" tanıtılması bölümünde zikretmektedir. İbn Hacer, onların -Mısır'a yolculuk yapan grubun-birbirlerine zulüm ve saldırıda bulunmayacaklarına dair anlaştıklarını, gruptakilerin Muğîre'den ayrılarak başka bir yerde konakladıklarını, bu esnada Muğîre'nin, kılıcının ucuyla yeri kazmaya başladığını, kendisine bunu sorduklarında Muğîre'nin onlara, "sizin kabirlerinizi kazıyorum" dediğini, ancak onların bunu anlamadıklarını, yiyip, içip, uyuduktan sonra eş-Şerîd hariç -sayı vermeden- hepsini öldürdüğünü rivayet etmektedir.⁴³

³⁹ İbn Şebbe, metinde içki içme olayından ve kafilenin sayısından bahsetmemektedir. Bkz., İbn Şebbe, Ebû Zeyd Ömer en-Nümejrî el-Basrî, *Târîhu'l-Medîne*, thk., Fehîm Muhammed Şeltût, Cidde 1399/1979, II, 501-502. Benzer ifadeler için ayrıca bkz., İbn Kayyim el-Cevziyye, Şemsüddîn Muhammed b. Ebî Bekr, *Zâdü'l-Meâd fi Hedyi Hayri'l-İbâd*, I-V, Beyrut 1415/1994, III, 521.

⁴⁰ İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim ed-Dîneverî, *Garîbü'l-Hadîs*, thk., Abdullah el-Cübûrî, I-III, Bağdad 1397/1977, II, 429.

⁴¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dîmaşk*, LX, 24.

⁴² Zehebî, Şemsüddin Muhammed b. Ahmed b. Osman, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, I-XXV, thk., Şuayb Arnavud, nşr., Müessesetü'r-Risale, 1405/1985, III, 24-26.

⁴³ İbn Hacer, *el-İsâbe fi Temyizi's Sahâbe*, III, 275.

3.7. Müsteşrik Lammens bu konuda, Muğîre'nin cahiliye devrinde Lât put hanesinin adamlarından 13 kişiyi öldürdüğü için Taif'teki durumunun zorlaştığını, ancak Urve b. Mes'ûd'un müdahalesi ile kurtulduğunu, bunun üzerine Muğîre'nin doğum yeri olan Taif'ten ayrılarak Medine'ye geldiğini ifade etmektedir.⁴⁴

3.8. Diğer bir müsteşrik Wellhausen ise, "Uykuda bulunan bir arkadaşını kalleşçe öldürdüğü için genç yaşında 8 yılından evvel Medine'ye kaçmıştı" demek suretiyle hem öldürme hadisesine hem de Muğîre'ye hangi gözle baktığını göz önüne sermiştir.⁴⁵

Muğîre b. Şu'be'nin İslâm'a girmesine vesile olan, kabiledaşlarıyla yapmış olduğu son Mısır seyahatiyle ilgili rivayetleri değerlendirdiğimizde, rivayetler arasında birbirini tamamlamayan farklı ve hatta birbiriyle tamamıyla zıt bilgilerin olduğu görülmüştür. Onun, Mısır'dan mı veya Taif'ten mi Medine'ye geldiği hususu tam olarak belli değildir. Ayrıca rivayetlerde şüphe uyandıracak birçok konu açıklarının olması da hadisenin tarihi gerçekliğini ortaya çıkarmada engel olarak durmaktadır. Bununla birlikte, katl hadisesine gerekçe gösterilen "basit bir hediye alma veya Mukavkis yanında gerekli itibarı görmeme hususu da" herhangi bir insanı öldürmeye gerekçe olacak nitelikte inandırıcı ve tatmin edici olarak gözükmemektedir.

Rivayetlerde zikredildiği gibi tek kişinin aynı anda -aynı zaman içerisinde- hileyle de olsa 13 kişiyi öldürme ihtimalini kabul etmekle birlikte, fizyolojik olarak 13 kişinin aynı sarhoşluk seviyesini aynı anda bulup böyle bir katl hadisesine izin vermeyeceklerini, -hiçbir kaynakta değinilmese de- bilakis maktüllerin kendilerine yapılan saldırıya karşılık verip en azından Muğîre'ye yaralayıcı bir darbe vurabileceklerini/vurmaları gerektiğini düşünmekteyiz. Bu nedenle katl hadisesindeki rivayetlerde abartı olduğunu düşünmekteyiz.

Diğer taraftan rivayetlerde Urve b. Mes'ûd'un, Muğîre'nin öldürmüş olduğu iddia edilen on üç kişinin diyetini ödemek suretiyle Sakif'in iki boyu olan Benî Malik ve Ahlaf arasında barışın tesis edildiği ifade edilmektedir. Ancak kaynaklardan sadece Vâkıdî, Muğîre için ödenen diyetlerin miktarı hakkında bilgi vermektedir. *Kitâbü'l-Meğâzî'nin* II, 595. sayfasında Muğîre'nin diyeti için "غلابت" kelimesi kullanılmış, bunun da "iri ve elli kadar davar sürüsü" anlamına geldiği anlaşılmaktadır. Ancak *Kitâbü'l-Meğâzî'nin* II, 598.

⁴⁴ Henry Lammens, "Muğîre", *İA*, Eskişehir 1997, VIII, 450.

⁴⁵ Metinde "kancıkça" kelimesi kullanılmıştır, bu ifade ağır ve çirkin olduğu için yerine "kalleşçe" kelimesi tarafımızdan yazılmıştır. Bkz., Julius Wellhausen, *Arap Devleti ve Sukutu*, çev., Fikret İşıltan, Ankara 1963, s. 55.

sayfasında Ebu Bekr b. Vail'in kardeşi el-Aşa'dan rivayet edilen şiirde ise, Urve b. Mes'ûd'un "bin üç yüz deveyi" diyet olarak üstlendiği ifade edilmektedir.

Araplar arasında öldürülen kişi için, kısas ve diyet uygulamasının öteden beri bilindiği ve uygulandığı, ancak ölenin intikamını alma yerine kan bedeline razı olma pek hoş karşılanmaz ve korkaklık olarak nitelendirilirdi. Câhiliye dönemi Arapları arasında diyet genelde, kasti cinayetlerde gündeme gelmekte ve deve olarak ödenmekteydi. İslâmiyet'e yakın dönemlerde ise Araplar arasında diyet olarak yüz deve ile hükmedilmeye başlandığı, bu duruma da Hz. Peygamber (sav)'in dedesi Abdülmuttalib'in, oğlu Abdullah yerine ödemiş olduğu yüz deveyle öncülük ettiği bilinmektedir.⁴⁶

Bu bilgiler ışığında da katl hadisesine baktığımızda, eğer Muğire b. Şu'be, Mısır yolculuğu dönüşünde Taif'e uğramadan doğrudan Medine'ye Hz. Peygamber'in yanına gitmişse, kendisine sorulmadan gıyabında diyet ödenebilir mi? sorusu ortaya çıkacaktır. Bununla birlikte, cahiliye dönemi Arap kabile asabiyeti özelinde 13 farklı maktül ailesinin, öldürülenler (ölüleri) karşılığında 1 kişinin kurtulması için zorla da olsa bu diyete razı olamayacağı, ayrıca o günün şartlarında bin üç yüz devenin (diyetin) bir kişi (veya kabilesi) tarafından ödenmesinin zor bir miktar olduğu, bu nedenle de katl/öldürme rivayetlerine temkinli yaklaşılması gerektiğini düşünmekteyiz.

SONUÇ

Muğire b. Şu'be'nin Mısır'a yapmış olduğu son yolculuğun dönüşünde, sayıları farklı zikredilen kendi kabilesinden yol arkadaşlarını öldürdüğü iddiaları kaynaklarda bulunsa da, onun yol arkadaşlarıyla birlikte memleketine dönmeyip kiliselerde araştırma yapmak için İskenderiye'de kaldığı bilgisini dikkate aldığımızı ifade etmek isteriz. Diğer taraftan bazı rivayetlerde Ebû Süfyan ile daha sonra Emevîler devletinin kurucusu olacak olan oğlu Muâviye'nin geçmesi gibi durumlar düşünüldüğünde ve bu katl hadisenin devamlı bir şekilde Muğire b. Şu'be'nin biyografilerinde karşısına çıkarılmasına baktığımızda da, katl hadisesinin geleceğe yönelik tarihi bir okuma yapma çaba ve gayretin sonucu olduğunu düşündüğümüzü belirtmek isteriz. Bundan dolayı, rivayetlerdeki birbirine zıt bu ve benzeri bilgilerden yola çıkarak İslâm tarihine mal olmuş önemli kişilerle ilgili -Wellhausen gibi

⁴⁶ Ali Bardakoğlu, "Diyet", *DİA*, İstanbul 1994, IX, 473-479; Vecdi Akyüz, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslâm*, I-IV, Ensar Neşriyat, İstanbul 2007, II, 71, 239. Ayrıca bkz., Carl Brockelman, *İslam Milletleri ve Devletleri Tarihi*, trc., Neş'et Çağatay, Ankara 1964, s. 4-5.

özellikle olumsuz- yorum ve değerlendirme yaparken ihtiyatlı davranıp daha dikkatli olunması gerektiğini düşünmekteyiz.

Ebû Nuaym el-İsfahânî, İbn Teymiyye, İbn Hadîde, Makrîzî ve Suyutî'nin zikrettikleri rivayetin ikinci kısmında, Mısır'da bulunan kilise rahip ve papazlarının Hicaz bölgesinde henüz teşrif etmiş yeni peygamber ve getirmiş olduğu din hakkındaki öngörülerini ve Hz. Peygamber (sav)'i daha önceden görmüş gibi tarif etmeleri, bu rivayete de şüphe ile yaklaşılması gerektiğini düşündürmektedir. Ancak Muğîre'nin Mısır'a yaptığı bu ziyaretten takriben bir yıl sonra Hz. Peygamber'in Mukavkıs'a yazdığı İslâm dinine davet mektubuna, onun, iyimser yaklaşarak olumsuz anlamda bir tepki vermemesi ve Hz. Peygamber'e hediyeler göndermesi, Mukavkıs'ın Muğîre ve arkadaşlarıyla Hz. Peygamber (sav) hakkında yaptığı görüşmeleri doğrular niteliktedir. Ve yine, Mısır'ın fethinin diğer bölgelere göre daha kolay ve hızlı olması da, bu coğrafya üzerinde yaşayan dinî ve idarî kesim de yeni bir peygamber ve yeni bir din beklentisinin bulunması -hatta bu bölgede bulunan Hristiyanların İslâm inancına yakın bir pozisyonda olmaları-sebebiyledir. İşte bütün bu hususlar, Muğîre b. Şu'be'nin yol arkadaşlarıyla memleketine dönmeyip Mısır'da kaldığını, Hz. Peygamber ve İslâm dini hakkında araştırmalar yaptığını, yol arkadaşlarını öldürmeden yaptığı zihnî sorgulama neticesinde gönlünü dinleyerek Hz. Peygamber (sav)'e geldiğini ve İslâm'a girdiğini çok güçlü bir şekilde ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

- Afzalur Rahman, *Encyclopaedia of Seerah (Sîret Ansiklopedisi)*, ter., Kenan Dönmez, I-VI, İstanbul 1996.
- Akyüz, Vecdi, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslâm*, I-IV, Ensar Neşriyat, İstanbul 2007.
- Aycan, İrfan, "Mugire b. Şu'be", *DİA*, İstanbul 2005, XXX, 376-377.
- Bardakoğlu, Ali, "Diyet", *DİA*, İstanbul 1994, IX, 473-479
- Belâzürî, Ahmed b. Yahya b. Câbir (279/892), *Ensâbu'l-Eşrâf*, thk., Süheyl Zekkâr-Riyad Ziriklî, I-XIII, Beyrut 1417/1996.
- Buhârî, Muhammed b. İsmail (256/870), *Târihu'l-Kebîr*, thk., Muhammed Abdülmüid Han, I-VIII, Haydarâbad trz.
- Brockelman, Carl, *İslam Milletleri ve Devletleri Tarihi*, trc., Neş'et Çağatay, Ankara 1964.

- Devlâbî, Ebu Bişr Muhammed b. Ahmed (310/923), *el-Künâ ve'l-Esmâ*, thk., Ebu Kuteybe Muhammed el-Feryâbî, I-III, Beyrut 1421/2000.
- Ebû Nuaym el-İsfahânî, Ahmed b. Abdullah (430/1038), *Delâ'ilü'n-Nübüvve*, thk., Muhammed Ravas Kal'acî-Abdülberri Abbas, I-II, Beyrut 1406/1986.
- Ebû Nuaym el-İsfahânî, Ahmed b. Abdullah (430/1038), *Ma'rifetü's-Sahâbe*, thk., Âdil b. Yûsuf el-Ğazzâzî, I-VII, Riyad 1419/1998.
- Ezherî, Ebû Mansûr Muhammed b. Ahmed b. Ezher el-Herevî (370/980), *Tehzîbü'l-Lüğa*, thk., Muhammed Avaz Mur'ib, Beyrut 2001.
- Fesevî, Ebu Yusuf Ya'kub b. Süfyân el-Fesevî (277/890), *el-Ma'rifetü ve't-Târih*, thk., Ekrem Ziya el-Ömerî, I-III, Beyrut 1401/1981.
- Halîfe b. Hayyât (240/854), *et-Tabakât*, thk., Süheyl Zekkâr, nşr. Daru'l-Fikr, 1414/1993.
- Hamidullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, trc., Salih Tuğ, I-II, İstanbul, 1414/1993.
- Hamidullah, Muhammed, "Hendek Gazvesi", *DİA*, İstanbul 1998, XVII, 194-195
- Hutayt, Ahmed, *el-Muğîre b. Şu'be es-Sekafi*, Beyrut 1992.
- İbn Asâkir, Ebü'l-Kâsım Ali b. el-Hasan b. Hibetillâh (571/1176), *Târihu Dimaşk*, thk., Amr b. Ğarâmetü'l-Amravî, nşr., Dâru'l-Fikr 1415/1995.
- İbn Düreyd, Muhammed b. Hasan (321/933), *Cemheratü'l-Lüğa*, thk., Remzî Münîr Ba'lebekî, Beyrut 1408/1987.
- İbn Hacer el-Askalânî, Ebü'l-Fazl Ahmed b. Ali (852/1448), *el-İsâbe fî Temyizi's-Sahâbe*, thk. Âdil Ahmed Abdülmevcûd ve Ali Muhammed Meûz, I-VIII, Beyrut 1415/1995.
- İbn Hadîde, Cemâleddin Muhammed (Abdullah) b. Ali b. Ahmed b. Abdurrahman b. Hasan el-Ensârî (783/1381), *el-Misbâhu'l-Muzî fî Kitâbi'n-Nebiyi'l-Ümmiyyi ve Rusulihî ilâ Mülûkü'l-Arz'ı min Arabî ve Acemî*, thk., Muhammed Azimüddîn, I-II, Beyrut trz.
- İbn Hişam, Ebû Muhammed Abdülmelik b. Hişam (213/828), *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, thk., Mustafa es-Sakâ, İbrahim el-Ebyârî, Abdülhafız Çelebî, I-II, Mısır, 1375/1955.
- İbn Kayyim el-Cevziyye, Şemsüddîn Muhammed b. Ebî Bekr (751/1350), *Zâdü'l-Meâd fî Hedyi Hayri'l-İbâd*, I-V, Beyrut 1415/1994.
- İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim ed-Dîneverî (276/889), *Garîbü'l-Hadîs*, thk., Abdullah el-Cübûrî, I-III, Bağdad 1397/1977.

- İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim ed-Dîneverî (276/889), *el-Maârif*, thk., Servet Ukkâşe, Kahire 1992.
- İbn Manzûr, Muhammed b. Mükerrrem (711/1311), *Lisânü'l-Arab*, I-XV, Beyrut 1414/1993.
- İbn Mencûye, Ebû Bekir Ahmed b. Ali b. Muhammed b. İbrahim (428/1037), *Ricâlü Sahih-i Müslim*, thk., Abdullah el-Leysî, I-II, Beyrut 1407.
- İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed (230/844), *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, thk., Ali Muhammed Ömer, I-XI, Kahire 1421/2001.
- İbn Şebbe, Ebû Zeyd Ömer en-Nümeyrî el-Basrî (262/876), *Târîhu'l-Medîne*, thk., Fehîm Muhammed Şeltût, Cidde 1399/1979.
- İbn Şihâb ez-Zührî, Muhammed b. Müslim b. Ubeydullah (124/742), *el-Meğâzî'n-Nebeviyye*, thk., Süheyl Zekkâr, Şam 1400/1980.
- İbn Teymiyye, Takıyyüddîn el-Harrânî (728/1328), *el-Cevâbü's-Sahîh Limen Beddele Dine'l-Mesih*, thk., Ali b. Hasan-Abdülaziz b. İbrahim-Hamdan b. Muhammed, I-VI, Suudi Arabistan 1419/1999.
- Kelâbâzî, Ebû Nasr Ahmed b. Muhammed b. el-Hüseyn el-Buhârî (398/1008), *Ricâlü Sahihî'l-Buhârî*, thk., Abdullah el-Leysî, Beyrut 1407/1986.
- Lammens, Henry, "Mugîre", *İA*, Eskişehir 1997, VIII, 450-451
- Makrîzî, Ebü'l-Abbâs Takıyyüddîn Ahmed b. Ali b. Abdilkâdir (845/1441), *İmtâ'u'l-Esmâ*, thk., Muhammed Abdülhamîd en-Nümeysî, Beyrut 1420/1999.
- Malik b. Enes (179/795), *Muvatta*, thk., Muhammed Mustafa A'zamî, I-VIII, Abu Dabi 1425/2004.
- Mizzî, Cemâlüddin Ebi'l-Haccac Yusuf (742/1341), *Tehzîbü'l-Kemâl fî Esmâi'r-Ricâl*, thk., Beşşâr Avvâd Ma'ruf, I-XXXV, Beyrut 1400/1980.
- Müslim, Müslim b. Haccac (261/875), *el-Esmâ ve'l-Künâ*, thk., Abdurrahim Muhammed Ahmed el-Kaşkarî, I-II, Medine 1404/1984.
- Nevevî, Ebu Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref (676/1276), *Tehzîbü'l-Esmâ ve'l-Luğât*, I-IV, Beyrut trz.
- Suyutî, Celalüddin Abdurrahman b. Ebi Bekr (911/1505), *Husnü'l-Muhâdara fî Târîhi Mısır ve'l-Kahire*, I-II, thk., Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim, Mısır 1387/1967.
- Şükrî Faysal, *Hareketü'l-Fethi'l-İslâmî fi'l-Karni'l-Evvel*, Beyrut 1982.
- Wellhausen, Julius, *Arap Devleti ve Sukutu*, çev., Fikret Işiltan, Ankara 1963.

Vâkıdî, Muhammed b. Ömer (207/823), *Kitâbü'l-Meğâzî*, I-III, thk., Marsden Jones, Beyrut 1409/1998.

Yâkut el-Hamevî, Ebû Abdullah Şihabüddin Yakut b. Abdullah (626/1229), *Mu'cemü'l-Büldan*, I-VII, Beyrut 1995.

Zebîdî, Ebü'l-Feyz Muhammed el-Murtazâ b. Muhammed b. Muhammed b. Abdirrezzâk (1205/1790), *Tâcü'l-Arûs min Cevâhiri'l-Çâmûs*, thk., Komisyon, nşr., Dâru'l-Hidâye trz.

Zehebî, Şemsüddin Muhammed b. Ahmed b. Osman (748/1347), *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, I-XXV, thk., Şuayb Arnavud, nşr., Müessesetü'r-Risale, 1405/1985.

Ziriklî, Hayreddîn (1396/1976), *el-A'lâm*, I-VIII, Beyrut 2002.